EIROPAS KOPIENU KOMISIJA

Briselē, 15.12.2008
COM(2008)862 galīgā redakcija

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS PADOMEI, EIROPAS PARLAMENTAM, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

Ceļā uz saskaņotu stratēģiju Eiropas Lauksaimniecības pētniecības programmā

{SEC(2008)3041}

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS PADOMEI, EIROPAS PARLAMENTAM, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

Ceļā uz saskaņotu stratēģiju Eiropas Lauksaimniecības pētniecības programmā

SATURS

1. jauns konteksts lauksaimniecības pētniecībai eiropā 4

1.1. ES rīcības juridiskais pamats 4

1.2. Jauni izaicinājumi Eiropas lauksaimniecībai 4

1.3. Vajadzīgie pasākumi ES mērogā ceļā uz atjauninātu lauksaimniecības pētniecības programmu 5

2. lzpp komitejai uzticētā vadības funkcija..... 6

2.1. Atjaunotās pilnvaras 6

2.2. Ceļā uz kopīgām pētniecības programmām 7

2.3. Prognožu process 8

2.4. ES spēju kartēšana 9

3. Būtiskākie pasākumi ceļā uz saskaņotu eiropas lauksaimniecības pētniecības programmu 10

3.1. Ceļā uz ilgtspējīgāku lauksaimniecību pasaules kontekstā 10

3.2. Turpmākās lauksaimniecības pētniecības programmas jaunās prioritāšu jomas 10

3.3. Ražošanas stiprināšana un lauksaimniecības zināšanu apmaiņa Eiropā 11

3.4. Kopīgas pētniecības plānošanas konsolidācija labākai Eiropas lauksaimniecības un pārtikas sistēmas vadībai 12

3.5. Prognožu pārraudzības mehānisma izstrāde 13

3.6. Eiropas pienākumi globalizētā pasaulē 13

1. JAUNS KONTEKSTS LAUKSAIMNIECĪBAS PĒTNIECĪBAI EIROPĀ

1.1. ES rīcības juridiskais pamats

Padomes 1974. gada 27. jūnija Regulas (EEK) Nr. 1728/74 11. pantā izvirzīts noteikums, ka „*Komisija periodiski sniedz Eiropas Parlamentam un Padomei ziņojumu par lauksaimniecības zinātnisko pētījumu koordināciju*". Šā ziņojuma mērķis ir sniegt vispārēju pārskatu par lauksaimniecības pētniecības attīstību Kopienā un noteikt stratēģiskus pasākumus, „kādi būtu vēlami lauksaimniecības zinātniskajā pētniecībā dalībvalstīs un šīs pētniecības koordinēšanā Kopienas mērogā, atsaucoties uz kopējās lauksaimniecības politikas mērķiem".

Minētās regulas 7. pants izveido Lauksaimniecības zinātniskās pētniecības pastāvīgo komiteju (LZPPK), kuras locekļi ir dalībvalstu pārstāvji, kas ir pilnvaroti sniegt ieteikumus Komisijai un dalībvalstīm par lauksaimniecības pētniecības koordināciju Eiropā.

Šā paziņojuma un tam pievienotā Komisijas dienestu darba dokumenta satura pamatu veido LZPP komitejas vairākas pēdējo četru gadu iniciatīvas, kas uzsāktas, lai noskaidrotu šā sektora tendences un vajadzības. Tas pamatojas arī uz rezultātiem, kas gūti Eiropas Komisijas finansētajā projektā „EU-AGRI-MAPPING", kurā analizēts stāvoklis lauksaimniecības un pārtikas pētniecībā Eiropā[1].

1.2. Jauni izaicinājumi Eiropas lauksaimniecībai

Lauksaimniecībā nodarbināto demogrāfiskā struktūra ES mainās, samazinās lauksaimnieku skaits, bet lauksaimniecībā izmantojamās zemes platība nemainās. Darbaspēka vecums lauksaimniecībā palielinās, ārpus lauksaimnieciskās ražošanas ir maz cita darba iespēju, tomēr lauksaimniecība joprojām saglabā savu nozīmīgumu ekonomiskajā, sociālajā un vides jomā. Lauksaimniecības un pārtikas nozare joprojām ir galvenā darba devēja un labklājības radītāja (900 miljardu euro apgrozījums, 20 miljoni nodarbināto), un lauksaimniecība vēl aizvien ir galvenais zemes izmantošanas mehānisms, un tai ir svarīgākā nozīme lauku apvidu sociālajā struktūrā.

Modernās lauksaimniecības prakses ietekme, jo īpaši ES 12 valstīs, var izraisīt bezdarba pieaugumu, jo notiek pāreja no mazām uz lielām saimniecībām, un pētniecība nedrīkst neievērot ar to saistītās sociālās un ekonomiskās problēmas.

Kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) reformēšanas process turpina veicināt pārmaiņas lauksaimniecībā. Kopš pirmās lielākās reformas 1992. gadā ES lauksaimniecība ir bijusi spiesta pieņemt pieaugošās konkurences izaicinājumu apstākļos, kad modernās ražošanas metodes var negatīvi ietekmēt vidi. Tāpat lauksaimniecībai ir bijis jāreaģē uz patērētāju pieaugošo satraukumu un izpratni par pārtikas nekaitīgumu, kvalitāti un pieejamību un pēdējā laikā – uz pieaugošo veselīgāka uztura pieprasījumu.

Lai gan patērētāju apgāde ar pārtiku par pieņemamām cenām joprojām ir ļoti svarīga, ar Programmas 2000 reformām šis uzdevums tika sasaistīts ar ilgtspējīgu attīstību. 2003. gada reformu kopums pārtrauca valsts atbalsta piesaisti ražošanai un ieviesa principu par savstarpēju atbilstību un atbilstību ES tiesību aktiem attiecībā uz lauksaimnieciskās ražošanas

[1] www.agrifoodresearch.net/library

metodēm. Tā rezultātā orientāciju uz tirgu saskaņoja ar standartiem vides jomā un citiem ražošanas standartiem, kas ir izšķirīgs faktors, lai ES lauksaimniecības nozare attīstītos arī turpmāk.

Turklāt ar KLP otro pīlāru ES politikas regulējuma izstrādē vairāk pievērsās lauku attīstības jomai. Tas radīja vairāk iespēju novirzīt atbalstu uz īpašām sociāli nozīmīgām prioritātēm, piemēram, vides aizsardzību un dzīves kvalitātes uzlabošanu lauku apvidos, kā arī uz vairākiem ar precēm nesaistītiem lauksaimniecības radītiem labumiem, piemēram, piekļuvi lauku apvidiem, izklaides iespējām, lauku vides saglabāšanu, apkārtnes labiekārtošanu, kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu un tūrismu.

Šajā reformas procesā arī ārējie pasaules mēroga faktori ir mainījuši ES pārtikas un lauksaimniecības nozari. Mēs redzam, ka palielinās pārtikas pieprasījums, jo pieaudzis pasaules iedzīvotāju skaits, pastiprinās centieni samazināt uztura nepietiekamību un palielinās lopkopības produktu patēriņš, kas saistīts ar pieaugošo labklājību trešās valstīs un starptautiskās tirdzniecības paplašināšanos. Pašlaik ES ir pasaules lielākā lauksaimniecības produktu importētāja un eksportētāja un nešaubīgi lielākais tirgus jaunattīstības valstīm.

Turklāt ES lauksaimniecība saskaras ar plašu jaunu problēmu spektru, tostarp turpmāku globalizāciju, enerģijas apgādes samazināšanos, klimata pārmaiņām, dabas resursu nepietiekami ilgtspējīgu patēriņu un neseno pārtikas cenu pieaugumu[2].

1.3. Vajadzīgie pasākumi ES mērogā ceļā uz atjauninātu lauksaimniecības pētniecības programmu

Ir vispār atzīts[3], ka šo problēmu atrisināšanai vajadzīga stabila lauksaimniecības pētniecības telpa Eiropā. Lauksaimniecības pētniecībai jādod zināšanas, kas vajadzīgas pilnīgai lauku attīstības, ilgtspējības dzinējspēku un šķēršļu izpratnei, un jānodrošina lauksaimniecības nozarei vajadzīgās jaunās tehnoloģijas un jauninājumi.

Lai noteiktu īstenotās politikas iespējamās sekas ekonomiskā, vides un sociālajā jomā, arvien lielāka nozīme ir zinātnes atbalstam politikai, izmantojot zinātniskās sabiedrības gūtos rezultātus un pieredzi. Tas saskan ar Kopienas apņemšanos nodrošināt "labāku regulējumu" un jo īpaši sniegt kvalitatīvus ietekmes novērtējumus.

Tomēr atbildot uz šiem sociālajiem pieprasījumiem un ņemot vērā, ka Eiropas lauksaimniecības pētniecība ietver plašu zinātnes nozaru un ieinteresēto personu spektru, centieni pētniecības jomā bieži vien joprojām ir fragmentāri un slikti koordinēti; ir jūtams investīciju un kritiskās masas trūkums. Daudzkārt vienai dalībvalstij nav visu vajadzīgie resursu vai spēju, lai tā viena pati veiktu vajadzīgo pētniecību un politikas izstrādi.

Eiropā ir vairāki mehānismi (īpaši ES pamatprogrammā paredzētie mehānismi), kas palīdz stiprināt pētnieku sadarbību visā Eiropā. Tādējādi sadarbības stiprināšana starp valstu pētniecības programmām, jo īpaši valstu finansējuma sakarā, ir patiesa prioritāte Eiropas

---

2 "Lauksaimniecības pētniecības stiprināšana un saistītu zināšanu veidošana" ir viens no pasākumiem, ko aplūkojusi Komisija dokumentā COM(2008) 321 galīgā redakcija "Pārtikas cenu paaugstināšanās problēmas risināšana. Norādījumi par ES rīcību".

3 LZPPK prognozes; 2008. gada Pasaules attīstības ziņojums; Klimata pārmaiņu starpvaldību padome (*IPCC* ziņojumi); Tūkstošgades ekosistēmas sistēmas novērtējums.

Pētniecības telpas (*ERA*) izveidošanā. Šai sakarā *ERA-NET* shēma[4] sniedz finansējumu valstu programmu, ministriju vai finansēšanas aģentūru kontaktu dibināšanai visās zinātnes nozarēs.

Lai gan ir uzsāktas vairākas *ERA-NET* shēmas, kas ir būtiskas lauksaimniecības pētniecības jomā, Eiropas Savienības Padome 2004. gada novembrī vienojās par to, ka strukturētāka pieeja sekmētu sadarbību šajā jomā, un ka LZPPK vairāk jāpēta šis jautājums.

Šai sakarā nesen izstrādātā kopīgās plānošanas koncepcija[5] ir tālejošāka nekā *ERA-NET* shēma un mudina dalībvalstu valsts programmu tiešu sadarbību, nosakot kopīgu redzējumu, stratēģiskās pētniecības programmas un resursu apvienošanu, lai kopīgi pievērstos īpašām jomām. Dažas lielākās Eiropas sociālās problēmas, kas saistītas, piemēram, ar klimata pārmaiņām, enerģētikas krīzi vai pārtikas apgādi, gūtu labumu īpaši no valsts pētniecības centienu kritiskās masas, kā minēts secinājumos, kas izdarīti neformālās Konkurences padomes sanāksmē Versaļā 2008. gada 17. un 18. jūlijā.

LZPP komiteja tika minēta kā labs piemērs iespējamai tīkla struktūrai visos jaunās plānošanas procesos.

2. LZPP KOMITEJAI UZTICĒTĀ VADĪBAS FUNKCIJA

2.1. Atjaunotās pilnvaras

Pēc vairākiem bezdarbības gadiem Lauksaimniecības zinātniskās pētniecības pastāvīgajai komitejai (LZPPK) Eiropas Savienības Padome 2005. gadā atjaunoja pilnvaras, lai komiteja iegūtu lielāku nozīmi lauksaimniecības pētniecības koordinācijā Eiropā. „Jauno" LZPPK veido 27 ES dalībvalstis, kā novērotāji tajā piedalās kandidātvalstu un asociēto valstu pārstāvji.

Tā darbojas atbilstīgi termina "lauksaimniecības pētniecība" plašākai un aktuālākai definīcijai, neaprobežojoties tikai ar pētniecību, kas saistīta ar ražošanu, bet gan ietverot arī koncepciju "no lauka līdz galdam", uzsverot pētniecību par ilgtspējīgu lauksaimniecību un iekļaujot ar pārtiku nesaistītus pētījumus, bioloģisko daudzveidību, mežsaimniecību un lauku attīstību. Pieņemot vienotu pieeju, LZPPK vēlas risināt svarīgus jautājumus, ņemot vērā Eiropas uz zinātnes atziņām balstītas bioekonomikas koncepciju[6]. Tiks iekļauti jautājumi par dzīvnieku veselību un labturību, zoonozēm, patērētāju un veselības aizsardzības jautājumi attiecībā uz pārtikas ražošanas kvalitāti, nekaitīgumu[7] un pārtikas nodrošinājumu un apgādi; jautājumi par patērētāju uzticēšanos un attieksmi pret pārtiku, uzturu, mazumtirdzniecību un tirgiem, jo tas ietekmē lauksaimniecības un pārtikas pētniecību, un jautājumi, kas attiecas uz lauksaimnieciskās darbības netradicionālajām un ar pārtiku nesaistītajām jomām.

Turklāt neformālajā lauksaimniecības ministru Padomē (Kremsā 2006. gada 28. –30. maijā)[8] tika ieteikts, ka „saistībā ar Lisabonas stratēģiju, LZPP komitejai jāaicina ES dalībvalstis

---

4 EK līguma 169. pants dod Kopienai iespēju piedalīties pētniecības programmās, ko kopīgi veic vairākas dalībvalstis un kas ir paredzētas politiski īpaši redzamām un būtiskām jomām.

5 „Ceļā uz kopīgu plānošanu pētniecības jomā" COM(2008) 468 galīgā redakcija, 15.7.2008.

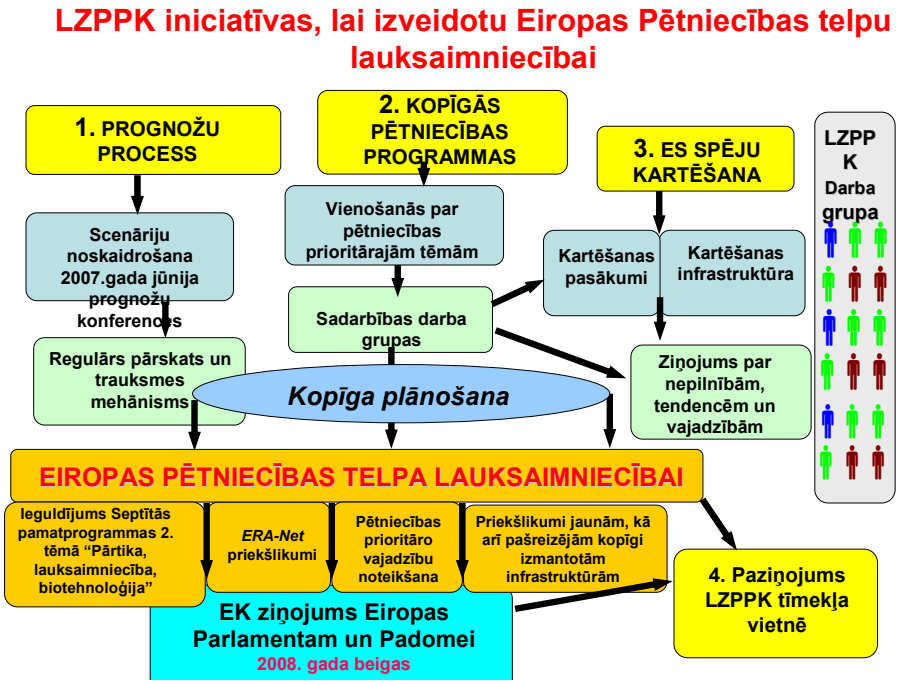
6 Zivsaimniecības pētniecība nav iekļauta, jo šajā nozarē ir izstrādāti savi koordinācijas mehānismi Eiropas un starptautiskā mērogā.

7 Pilnībā ņemot vērā citu iestāžu pilnvaras, piemēram, Eiropas Pārtikas standartu aģentūras un tās komiteju pilnvaras.

8 Prezidentūras secinājumi, 2006. gada 16. jūnijs.

iekļaut apspriežamajos jautājumos jautājumus par konsultāciju dienestiem, izglītību, mācībām un jauninājumiem" atbilstīgi prasībai nodrošināt, ka efektīva pētniecības rezultātu izmantošana ir saskanīga ar mainīgo KLP.

Minētajā kontekstā LZPP komiteja ir uzsākusi koordinācijas darbības vairākās jomās, lai dotu būtisku ieguldījumu visās Eiropas uz zinātnes atziņām balstītas bioekonomikas pētniecības jomās un izveidotu Eiropas Pētniecības telpu lauksaimniecībai.



2.2. Ceļā uz kopīgām pētniecības programmām

Pamatojoties uz apsekojumu par lauksaimniecības pētniecības koordināciju Eiropas mērogā, kas tika veikts Nīderlandes prezidentūras laikā 2004. gadā[9], LZPPK pieņēma strukturētu pieeju pētniecības tēmu prioritātes noteikšanā turpmākai sadarbībai, šai nolūkā izveidojot vairākas dalībvalstu/asociēto valstu sadarbības darba grupas (SDG).

SDG izveidošana ir elastīgāka un mazāk formāla alternatīva *ERA-NET* shēmai, taču mērķis ir viens – veicināt un rezultātā palielināt finansētāju un programmu vadītāju sadarbību pētniecībā galvenajās pētniecības jomās. Kopš 2005. gada četrpadsmit SDG izveidojušas Eiropas valstis, kuras brīvprātīgi, pamatojoties uz mainīgu ģeometriju, piedalās kopīgas pētniecības programmas noteikšanā, izstrādāšanā un īstenošanā, ievērojot kopēju redzējumu par to, kā risināt galvenās problēmas lauksaimniecības pētniecības jomā.

SDG darbojas līdzīgi *ERA-NET*, tās izmanto to pašu pakāpenības principa pieeju – koncentrējoties uz informācijas apmaiņu sākotnējā posmā, noskaidrojot nepilnības pētniecībā un sadarbības prioritārajās jomās un attiecīgā gadījumā uzsākot kopīgas darbības un/vai izsludinot uzaicinājumus veikt kopīgus pētījumus.

---

[9] "Towards cooperation between research funders and programme managers in the domain of Agriculture, Food, Rural Development and Fisheries in the European Union" – Nīderlandes Lauksaimniecības, dabas un pārtikas kvalitātes ministrijai rakstīts ziņojums.

Vairāku SDG darba dinamika un apņemšanās darīja iespējamu dalību Septītās pamatprogrammas *ERA-NET* shēmā, turklāt piecas SDG paziņoja par nodomu iesniegt priekšlikumus pirmajam uzaicinājumam iesniegt priekšlikumus (kā norādīts turpmākajā tabulā).

SDG nosaukums	Koordinators	LZPPK valstis
IKT un robottehnika agrārajā un pārtikas rūpniecībā => *ERA-NET* PRIEKŠLIKUMS "ICT-AGRI"	Dānija	11
Atjaunojamas izejvielas un to izmantošana nepārtikas rūpniecībā	Vācija	18
Ilgtspējīga lopkopība zālaugu platībās	Īrija	21
Būtiski Vidusjūras reģiona lauksaimniecības jautājumi => KĻUVA PAR *ERA-NET* "ARIMNet"	Itālija/Francija	13
Lauksaimniecība un ilgtspējīga attīstība=> *ERA-NET* PRIEKŠLIKUMS "RURAGRI"	Francija	11
Dzīvnieku veselība=> KĻUVA PAR *ERA-NET* "EMIDA" Dzīvnieku labturība (sākotnēji ar to nodarbojās SDG)	Apvienotā Karaliste	21
Augstās tehnoloģijas siltumnīcu un lauksaimniecības dzīvnieku novietņu klimata kontrolē	Izraēla	14
Cilvēku uztura piemērošana vides attīstībai	Francija	10
Ekosistēmu ekoloģija un dabas resursu ilgtspējīga apsaimniekošana	Francija	8
Ilgtspējīgas lauksaimniecības attīstība Baltijas jūras reģionā	Polija	8
Kopīga pētniecības programma ES lauku attīstības politikai=> *ERA-NET* PRIEKŠLIKUMS "RURAGRI"	Zviedrija/Nīderlande	7
Klimata pārmaiņas un lauksaimniecība	Spānija	22
Lauksaimniecība un enerģētika	Vācija	21
Kopīgi izmantotas infrastruktūras lauksaimniecības pētniecības jomā	Francija	15

2.3. Prognožu process

LZPPK ir uzsākusi prognozēšanu, lai turpmākajiem 20 gadiem izstrādātu iespējamos Eiropas lauksaimniecības attīstības scenārijus, uz kuru pamata vidējā laika posmā vai ilgtermiņā varētu noteikt ar lauksaimniecību saistītu pētījumu prioritātes Eiropā. Šo procesu ļoti atbalstīja neformālā lauksaimniecības ministru Padome (Kremsā 2006. gada 28.–30. maijā).

Tādējādi Eiropas Komisija izveidoja Prognožu ekspertu grupu (PEG), lai apkopotu un analizētu informāciju par prognozēm, kas pieejama valsts, reģionālajos un starptautiskajos pētījumos attiecībā uz astoņiem svarīgākajiem dzinējspēkiem[10], lai izmantotu šo informāciju turpmākās attīstības modeļu izstrādei[11] un veiktu sākotnēju ietekmes novērtējumu attiecībā uz prasībām Eiropas lauksaimniecības pētniecības un tehnoloģijas attīstības jomā.

[10] Klimata pārmaiņas, vide, ekonomika un tirdzniecība, enerģētika, sociālās pārmaiņas, zinātne un tehnoloģija, lauku ekonomika un veselības aizsardzība.

[11] Ārkārtēju apstākļu scenāriji: Klimata šoks, enerģētikas krīze, pārtikas krīze, sadarbība ar dabu.

PEG ziņojumus izplatīja attiecīgajām ieinteresētajām personām un tos kopā ar citiem prognožu materiāliem apsprieda darbseminārā *„Foresight to Set Long-Term European Agricultural Research Priorities”* (Prognozes, lai noteiktu Eiropas lauksaimniecības pētniecības ilgtermiņa prioritātes), kas notika Stokholmā 2007. gada 29. un 30. martā un kurā bija sapulcējušies augsti kvalificēti eksperti un ieinteresētās personas, lai apsvērtu pētniecības vajadzības, kas izriet no prognožu analīzes.

Izteiktie viedokļi un darbseminārā izdarītie secinājumi kopā ar PEG ziņojumiem un turpmākās konsultācijas ar ieinteresētajām personām veidoja pamatu svarīgai starptautiskai konferencei „*Towards future challenges of Agricultural research in Europe”* (Pretim turpmākām lauksaimniecības pētniecības problēmām Eiropā), kas notika 2007. gada 26. un 27. jūnijā[12]. Konferenci var uzskatīt par lielu panākumu, jo tika izveidota platforma diskusijām par prognozēm attiecībā uz Eiropas lauksaimniecības pētniecības ilgtermiņa vajadzībām.

Konferences secinājumi par iespējamiem pasākumiem ceļā uz saskaņotu Eiropas lauksaimniecības pētniecības programmu tika lielā mērā ņemti vērā turpmākā paziņojuma projekta izstrādē (3. nodaļa).

2.4. ES spēju kartēšana

LZPP komiteja ar Eiropas Komisijas finansēto projektu “EU-AGRI-MAPPING” ir iesaistīta arī ES lauksaimniecības pētniecības iespēju kartēšanā; projektā analizēts lauksaimniecības un mežsaimniecības pētniecības stāvoklis Eiropā un noskaidrotas šīs jomas tendences un vajadzības. Sniedzot galvenos skaitļus/statistiku par valstu lauksaimniecības pētniecības organizāciju un vispārēju pārskatu par lauksaimniecības pētniecības attīstību Eiropas Savienībā, projekts ir palīdzējis noskaidrot tendences un mehānismus dalībvalstu/asociēto valstu lauksaimniecības pētniecībā, kas vajadzīgi, lai koordinācija ES mērogā būtu labāka.

Jautājums par pētniecības infrastruktūrām LZPPK stratēģiskajās diskusijās tika uzskatīts par prioritāti. 2005. gadā LZPPK nosūtīja *ESFRI* (Eiropas stratēģiskais forums pētniecības infrastruktūrai) notu par jautājumiem, kas saistīti ar plašu lauksaimniecības infrastruktūru[13]. Tas bija mēģinājums izvirzīt jautājumu par lauksaimniecības pētniecības infrastruktūru *ESFRI* diskusijās un minēt nozīmīgas pētniecības materiāli tehniskās bāzes piemērus[14], kas būtu noderīgi šajā jomā.

Papildus liela mēroga pētniecības infrastruktūrai LZPPK uzsvēra akūto nepieciešamību dibināt kontaktus starp izkliedētajām pētniecības iestādēm un kompetences centriem un tos efektīvi pārvaldīt. Šai sakarā tiek veidota jauna SDG jomā “kopīgi izmantota infrastruktūra Eiropas lauksaimniecības un pārtikas pētniecībai”, lai noskaidrotu turpmākās vajadzības un izstrādātu jaunu kopīgi izmantotas infrastruktūras efektīvas vadības modeli Eiropai.

---

12 http://ec.europa.eu/research/conferences/2007/scar/report_en.htm

13 LZPPK nota, kas adresēta *ESFRI*, – Research infrastructures required in the field of agricultural research” (Lauksaimniecības pētniecības jomā vajadzīgā pētniecības infrastruktūra), 2005. gada 31. augusts.

14 Ģenētisko un bioloģisko resursu centri, tostarp informācija par augu un dzīvnieku slimībām – lauksaimniecības, mežsaimniecības un vides novērošanas centri – cilvēku uztura pētniecības centri – modernas integrētas eksperimentālās iekārtas infekcijas slimību pētīšanai.

Visbeidzot, īpaši izveidota tīmekļa vietne sniedz pilnīgu un regulāri atjauninātu pārskatu par valsts lauksaimniecības pētniecības sistēmām visās LZPPK valstīs[15].

3. BŪTISKĀKIE PASĀKUMI CEĻĀ UZ SASKAŅOTU EIROPAS LAUKSAIMNIECĪBAS PĒTNIECĪBAS PROGRAMMU

3.1. Ceļā uz ilgtspējīgāku lauksaimniecību pasaules kontekstā

Lai arī Komisijas paziņojumā nav īpaši noteiktas pētniecības jomas kopīgai plānošanai, kā piemērs Versaļas neformālajā sanāksmē tika minēta nodrošinātība ar pārtiku un tās ražošana. To izraisījis fakts, ka arvien vairāk ir redzams, ka bioloģisko resursu ilgtspējīga apsaimniekošana un izmantošana ir svarīgākais sociālais jautājums, kas ietver daudzas savstarpēji saistītas problēmas, tostarp klimata pārmaiņas, vides degradēšanos, patērētāju pieprasījumu un vispārēju stabilitāti.

Pastāv risks, ka mēs varam pārkāpt kritisko slieksni, un tas var atstāt tālejošas sekas uz visām ekosistēmām un tādējādi uz lauksaimniecību un nodrošinātību ar pārtiku. Tāpēc Klimata pārmaiņu starpvaldību padome (*IPCC*) paredz, ka lauksaimnieciskā ražošana Āfrikā līdz 2030. gadam samazināsies uz pusi, tas atstās nopietnu ietekmi ne tikai uz nodrošinātību ar pārtiku un novājināto reģionu stāvokli, bet arī uz drošību pasaulē. Fosilā kurināmā cenu pieaugums ilgtermiņā var izraisīt pārtikas cenu kāpumu, jo visi ražošanas, pārstrādes un piegādes posmi ir ļoti atkarīgi no naftas. Kultūraugi, ko audzē degvielas un citu rūpniecisku preču iegūšanai, un attiecīgās izmaiņas ražošanā var izraisīt smagas sekas. Turklāt iedzīvotāju skaita palielināšanās un izmaiņas "jaunās ekonomikas" valstu uzturā izraisīs pārtikas ražošanas pieaugumu, kas, savukārt, apdraud vidi, ja tiek izmantotas sistēmas, kas nav ilgtspējīgas.

Tādēļ steidzami jāiegūst daudz labāka izpratne par šo procesu dzinējspēkiem, lai novērstu klimata pārmaiņu nelabvēlīgo ietekmi un pasargātu nemitīgi izsīkstošo resursu bāzi – augsni, ūdeni un bioloģisko daudzveidību. Šādai pieejai vajadzīgas atbilstīgas pētniecības spējas, tehnoloģiju tālāknodošana un daudznozaru prasmes dažādās ekonomisko, sociālo un vides interešu jomās.

3.2. Turpmākās lauksaimniecības pētniecības programmas jaunās prioritāšu jomas

Jaunajām problēmām vajadzīgi mērķtiecīgi pasākumi attiecīgajās turpmākās lauksaimniecības pētniecības programmas prioritārajās pētniecības jomās.

LZPPK uzsāktajā prognozēšanas procesā un 2007. gada konferences secinājumos tika uzsvērta vairāku tēmu nozīmība, piemēram, bioloģiskā daudzveidība, bioloģiskā lauksaimniecība, pārtikas nekaitīgums, vispārēja nodrošinātība ar pārtiku, vides tehnoloģiju integrācija, biotehnoloģija, jaunās dzīvnieku slimības, kā arī jaunie augu kaitēkļi un slimības. Turklāt tika piebilsts, ka lauksaimniecības, klimata pārmaiņu un enerģētikas saskarne veido ievērojamu sociālu problēmu, kam vajadzētu piešķirt lielāku nozīmi jebkurā turpmākajā pētniecības programmā.

[15] http://ec.europa.eu/research/agriculture/scar/index_en.cfm

Šo tendenci 2008. gada 20. jūnijā atbalstīja Eiropadome[16], kas paziņoja, ka „*jāturpina darbs jauninājumu, pētniecības un lauksaimnieciskās ražošanas attīstības jomā, jo īpaši, lai palielinātu tās energoefektivitāti, produktivitāti un spēju pielāgoties klimata pārmaiņām*."

- ***Klimata pārmaiņas*** ir viens no galvenajiem draudiem ilgtspējīgai attīstībai, un tās ir vienas no smagākajām vides problēmām, kas nelabvēlīgi ietekmē pasaules ekonomiku, veselību un sociālo labklājību. Klimata pārmaiņas var ietekmēt ražību, lopkopību un ražošanas vietu. Tās var ievērojami ietekmēt arī saimniecības ienākumu, zemes izmantošanu un lauku ekonomiku noteiktās Eiropas daļās. Klimata pārmaiņu radītajiem draudiem aktīvi pievērsusies KLP „Veselības pārbaude", šis jautājums iekļauts arī Eiropas valstu pētniecības programmās, kurās aplūkota labāka lauksaimniecības prakse, kas palīdzētu lauksaimniecības nozarei pielāgoties un mazināt lauksaimnieciskās darbības ietekmi uz klimatu. Šai sakarā tika uzsvērts arī, cik sarežģīta un nozīmīga var būt augsnes apstrādes metožu nepārtraukta pētniecība, lai saglabātu vai palielinātu augsnes organisko vielu daudzumu Eiropas Savienībā. Augsnes organiskajām vielām ir būtiska nozīme ne tikai oglekļa ciklā, bet arī augsnes auglības saglabāšanā, struktūras uzlabošanā un mitruma saglabāšanā, tādējādi risinot klimata radītās problēmas. Komisijas Zaļajā grāmatā „*Adaptācija klimata pārmaiņām Eiropā. ES rīcības varianti*" tika norādīts, ka adaptācijas politika tiek izstrādāta gandrīz visās dalībvalstīs un ka jānodrošina savstarpēja informācijas apmaiņa par sākotnējos adaptācijas pasākumos gūto pieredzi un pētījumu rezultātiem.

- ***Enerģija***. Visā pasaulē pieaug pārtikas pieprasījums un pieprasījums pēc alternatīviem enerģijas avotiem no biomasas; pasaulē, kurā ūdens un zemes resursi ir nepietiekami, bet pieaugošā augsnes degradācija un temperatūras celšanās mazina zemes gabalu ražību. Lai risinātu šo problēmu, vajadzīga lauksaimniecības tehnoloģiju attīstība un enerģētikas un lauksaimniecības politikas koriģēšana, papildinot to ar attiecīgiem pētniecības atbalsta pasākumiem lauksaimniecības un enerģētikas saskarnē. Īpaša uzmanība jāpievērš tam, kā biodegviela un biomasa ietekmē ūdens kvalitāti, augsnes organiskās vielas un bioloģisko daudzveidību.

Klimata pārmaiņas un enerģētikas jautājumi saistībā ar lauksaimniecību LZPPK prognozēšanas pasākumos faktiski noteikti par prioritārām jomām un atzīts, ka tā ir ievērojama pētniecības koordinācijas nepilnība Eiropas mērogā. Pašlaik par šiem jautājumiem tiek veidotas divas jaunas SDG, katrā grupā iesaistot vairāk nekā 20 Eiropas valstu. Pirmā grupa izskatīs, kā klimata pārmaiņas ietekmē lauksaimniecību un kā lauksaimniecība var attiecīgi pielāgoties šai ietekmei un to mazināt. Otrā grupa pievērsīsies lauksaimniecības un enerģētikas saskarnei plašā visaptverošā nozīmē, no biomasas un bioenerģijas ražošanas zinātniskajām un tehnoloģiskajām problēmām līdz ietekmei uz rūpniecību, ekoloģiju, sabiedrību, ekonomiku un lauku attīstību.

3.3. Ražošanas stiprināšana un lauksaimniecības zināšanu apmaiņa Eiropā

To problēmu skaits, ar kurām saskaras Eiropas lauksaimniecība, pārtikas rūpniecība un lauku vide, arvien pieaug, un tas liek pārskatīt saikni starp zināšanu ieguvi un to izmantošanu jauninājumu veicināšanai, kā tas skaidri norādīts prognozēšanas procesa un 2007. gada jūnija konferences galvenajos ziņojumos.

---

[16] Eiropadomes Prezidentūras secinājums Nr. 28, 2008. gada 20. jūnijs.

Pētniecība varētu iegūt lielāku nozīmi, ja dažādie dalībnieki (lauksaimnieki, pētnieki, konsultāciju dienesti, patērētāji, privātais sektors, pilsoniskā sabiedrība, politikas veidotāji) būtu vairāk iekļauti faktiskajā programmas izveidē un ar tādiem pasākumiem kā, piemēram, inovācijas tīkli, iesaistītos pētniecības procesā. Vienlaikus lauksaimniecības pētniecībai jākļūst inovatīvākai un jāatrod veids, kā nozarei piesaistīt labākos zinātniekus un tehnologus.

Darbseminārs „*Strengthening the links between knowledge and innovation in Europe"* (Zināšanu un jauninājumu saistības stiprināšana Eiropā), kas notika Anžerā 2008. gada 6. un 7. oktobrī, deva iespēju noskaidrot Eiropas lauksaimniecības zināšanu sistēmas galvenās īpatnības. Darbseminārā pārrunāja, kā Eiropā organizēta saikne starp zināšanām un jauninājumiem, analizēja šādas organizācijas pamatojumu un argumentus un to, kā kopīgo pieredzi no svarīgām reformām vairākās Eiropas valstīs var īstenot potenciālā "labākajā praksē".

Komisija paredzējusi izmantot LZPPK, lai noskaidrotu lauksaimniecības zināšanu struktūras katrā dalībvalstī, lai iespējami izveidotu attiecīgu SDG.

Šai sakarā Eiropas Lauku attīstības tīkls, kas minēts Padomes Regulas (EK) Nr. 1698/2005 67. pantā, ir piemērots forums, lai pievērstos tehnoloģijas nodošanai saistībā ar lauku attīstības programmu īstenošanas pilnveidošanu. Pašlaik Komisija novērtē iespējamos veidus, lai iekļautu "pētniecību un jauninājumus" tīkla programmā, proti, 2009. gada seminārā par jauninājumiem attiecībā uz jaunajām problēmām vides jomā.

Turklāt tā kā konsultāciju dienestiem būs ievērojama nozīme jebkurā turpmākās Eiropas lauksaimniecības zināšanu sistēmas attīstībā, Komisija paredzējusi ņemt vērā LZPPK atzinumus, kas izklāstīti tās ziņojumā par agrāro konsultāciju sistēmu un kas jāiesniedz Padomei līdz 2010. gadam.

3.4. Kopīgas pētniecības plānošanas konsolidācija labākai Eiropas lauksaimniecības un pārtikas sistēmas vadībai

Ievērojot *ERA-NET* shēmu, dalībvalstis ir sākušas pārdomāt, cik lietderīgas ir līdzšinējās izolētās pieejas jaunajām pārrobežu problēmām visās pētniecības jomās. Turklāt Komisijas paziņojumā *"Towards Joint Programming in Research"* ("Ceļā uz kopīgu plānošanu pētniecībā") paredzēta jauna iniciatīva attiecībā uz stratēģiskāku pieeju koordinācijai un sadarbībai, plānojot publiski finansēto pētniecību Eiropas Pētniecības telpā.

Padome pašlaik apsver šo jauno pieeju un pieņems lēmumu par procesu, kā noskaidrot pētniecības nozares, kas ir piemērotas turpmākajām kopīgas plānošanas iniciatīvām. Šai sakarā Konkurences padomes neformālajā sanāksmē, kas notika Versaļā 2008. gada 17. jūlijā, tika paziņots, ka pārtika un lauksaimniecība ir viena no četrām galvenajām problēmām, ar ko mūsdienās saskaras sabiedrība.

LZPP komiteja, kas ir apliecinājusi, ka tā *de facto* ir atsauces struktūra koordinētākai pieejai attiecībā uz publiski finansēto lauksaimniecībā, tika minēta arī kā struktūra, kam ir liela nozīme jebkurā jaunā kopīgajā plānošanas procesā.

Efektīvas un koordinētas lauksaimniecības pētniecības attīstības ilgtermiņa plānošanas pamatā jābūt saskaņotai stratēģijai un organizatoriskajam modelim, kas ļaus visiem pētniecības dalībniekiem regulāri apspriesties iesaistoties atbilstīgi Ļubļanas procesā Eiropas Pētniecības telpas vadībai.

Tādēļ LZPPK stratēģisko nozīmi varētu turpmāk stiprināt, lai tā varētu kļūt par stratēģisko pārraudzības iestādi, kas uzrauga vairākus ar lauksaimniecību saistītus centienus, ko īsteno visas Eiropas publiskās pētniecības iestādes. Tā varētu arī atvieglot dialogu ar dalībniekiem, kas iesaistīti tehnoloģijas platformās un piedalās kopīga redzējuma un stratēģisko programmu noteikšanā līdzīgās pētniecības jomās.

3.5. Prognožu pārraudzības mehānisma izstrāde

Ilgtermiņa pētniecības programmas, kas pamatojas uz kopīgu redzējumu un kopējiem mērķiem, jāizstrādā, stratēģiski apvienojot analītiskos līdzekļus, piemēram, prognožu pētījumus, kopīgu lietpratību un pētniecības spēju kartēšanu, un tām jānodrošina apstiprināti rezultāti, lai varētu virzīt lauksaimniecības pētniecības politiku.

LZPPK prognožu procesā gūtā pieredze apliecinājusi agrās brīdinājuma sistēmas svarīgumu un nepieciešamību, kas politikas veidotājiem un pētniekiem ļauj skaidri paredzēt grūtības un problēmas, ar kurām mēs varam saskarties turpmākajos gados, un piedāvāt veidus to risināšanai.

Šo mehānismu pašlaik turpina pilnveidot, lai pārbaudītu iepriekšējo un jauno prognožu pētījumu pietiekamību un noderīgumu, un tas piedāvās sistemātisku pieeju, lai noskaidrotu potenciālu apdraudējumu, iespējas un eventuālo attīstības virzienu un to ietekmi uz Eiropas Pētniecības telpas programmu. Tas akcentēs arī šādu attīstības tendenču iespējamo ietekmi uz pētniecības politikas turpmāko ievirzi Eiropas un dalībvalstu mērogā.

Mehānisms pašlaik atrodas eksperimentālā izveides stadijā; ir izveidota konsultantu ekspertu grupa, kurai uzdots atjaunināt pirmo prognožu pētījumu un izstrādāt rādītājus un kritērijus, kas varētu veidot pamatu ilgtermiņa problēmu un mērķu regulārai pārskatīšanai.

3.6. Eiropas pienākumi globalizētā pasaulē

Pasaulē, kuras iedzīvotāju skaits saskaņā ar prognozēm līdz 2050. gadam sasniegs 9 miljardus un kuras ekonomika kļūst arvien vairāk integrēta, un kuru aizvien vairāk ietekmē klimata pārmaiņas un vides degradācija, ilgtspējīga lauksaimniecība kļūst par jautājumu, kas gan tieši (piemēram, ar pārtikas cenām), gan netieši (piemēram, ar migrāciju) skars ES, kā arī visus pasaules reģionus. Turpmākā lauksaimniecības ilgtspējība Eiropā, jaunattīstības un jaunās ekonomikas valstīs lielā mērā atkarīga no galveno resursu stabilitātes, piemēram, lauksaimniecības zemes, ūdens un funkcionējošām ekosistēmām. Eiropas pētniecībai ir iespējas un pienākums veicināt visu noteicošo faktoru kompleksas mijiedarbības labāku izpratni.

Turklāt gan jaunattīstības un jaunās ekonomikas, gan Eiropas valstīs aizvien pieaug lauksaimniecības pētniecības konverģence, kuras galvenais iemesls ir pētniecības jomu pieaugošā nozīmība, un vairs nepastāv zinātniski pamatotas atšķirības starp Ziemeļiem un Dienvidiem. Uz šā pamata Komisijai jāveido un jāveicina Eiropas lauksaimniecības pētniecības politikas labāka integrācija, iekļaujot starptautisko sadarbību.

Tādēļ saskaņā ar jauno Komisijas paziņojumu par Eiropas stratēģiskajiem pamatnorādījumiem starptautiskai sadarbībai zinātnes un tehnoloģiju jomā[17] jāstiprina politikas sinerģija lauksaimniecības pētniecības jomā gan Eiropā, gan ārpus tās. Jo īpaši

[17] COM (2008) 588, galīgā redakcija, 24.09.2008.

jāstiprina sinerģija starp ES un dalībvalstu pētniecības politiku no vienas puses, un ārpolitiku, piemēram, atbalstu attīstībai un kaimiņattiecību politiku, no otras puses. Turklāt Eiropai jāuzņemas vadošā loma un sadarbībā ar starptautiskajām organizācijām (ANO aģentūras, Pasaules Banka, ESAO, G8) un daudzpusējām organizācijām (Āfrikas Savienība, *ASEAN*, *Mercosur*) kopā ar pasaules lauksaimniecības pētniecībā iesaistītajām institūcijām, piemēram, *GFAR*[18] un *CGIAR*[19], jāpalīdz noteikt pasaules lauksaimniecības pētniecības un attīstības programma.

Šai sakarā LZPPK starptautiskās pilnvaras un vadošo lomu varētu turpmāk stiprināt ar ieguldījumu no Eiropas iniciatīvas par lauksaimniecības pētniecību attīstībai[20], kurai jāpalielina tās koordinējošā loma attiecībā uz Komisijas un dalībvalstu atbalstu lauksaimniecības pētniecībai, pievēršoties jaunattīstības un jauno ekonomiku valstu vajadzībām un izmantojot *ERA-NET* pašreizējo projektu ieguldījumus, piemēram *ERA-ARD*.

---

18 Vispasaules Lauksaimniecības pētniecības forums.

19 Lauksaimniecībās starptautiskās pētniecības padomdevēja grupa.

20 COM(97)126 "The European Initiative for Agricultural Research for Development (EIARD)" (Eiropas iniciatīva par lauksaimniecības pētniecību attīstībai).